

IHMISARVOINEN KESKUSTELUKULTTUURI

~ dialogia, ei yhden totuuden julistamista ~

Raportti Etnisten suhteiden foorumista 2.6.2016

FOORUMIN AVAUS

Juontaja Michaela Moua toivotti yli kaksisataapäisen yleisön tervetulleeksi Vanhalle ylioppilastalolle interaktiiviseen Etnisten suhteiden foorumiin. Luentojen kuuntelemisen ohessa osallistujilla oli mahdollisuus kommentoida puhujien esittämiä kysymyksiä tekstiviestinä äänestyksillä sekä osallistua keskusteluun twitterissä ja viestiseinän kautta. Keskustelun käynnistämiseksi Moua pyysi yleisöä vastaamaan kysymykseen *Edellyttääkö toisen ihmisen kunnioittaminen sitä, että omaa mielipidettä täytyy muuttaa*. Äänestyksen jälkeen viestiseinälle ilmestyi tieto, että valtaosa eli 87 % osallistujista oli sitä mieltä, että toisen ihmisen kunnioittaminen ei edellytä oman mielipiteen muuttamista. Moua kannusti yleisöä myös twiittaamaan puhujien herättämistä ajatuksista ja seminaaripäivän aikana käytiinkin vilkasta keskustelua sekä Vanhan ylioppilastalon kauniissa juhlasalissa että sosiaalisessa mediassa; joitakin esimerkkejä twiiteistä on liitetty tähän raporttiin.

Oikeus- ja työministeri Jari Lindström¹ piti seminaarin tervetulo puheenvuoron ja totesi, että vuoden 2016 ETNO-foorumin teema – Ihmisarvoisen keskustelukulttuurin edistäminen - on hyvin ajankohtainen ja tärkeä. Etnisten suhteiden neuvottelukunnan tehtävänä on toimia vuoropuhelun foorumina maahanmuuttoon ja etnisiin suhteisiin liittyvissä kysymyksissä. Toiminnalla edistetään keskustelukulttuuria, joka ylläpitää luottamusta demokraattiseen päätöksentekoon. ETNO:n kautta maahanmuuttajilla ja eri etnisillä ja uskonnollisilla vähemmistöillä on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa päätöksentekoon.

Julkisen vallan tulee perustuslain mukaan turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Hyvien suhteiden edistäminen yhteiskunnassa koskee kuitenkin kaikkia. Onnistunut kaksisuuntainen kotoutuminen edellyttää luottamusta ja hyviä suhteita eri väestöryhmien kesken. Luottamus puolestaan rakentuu dialogille ja vuorovaikutukselle – ei eriytymiselle tai ennakkoluuloille, ministeri painotti.

Hallitus kannustaa avoimeen keskusteluun maahanmuuttopolitiikasta, mutta rasismia ei sallita. Hallitusohjelmassa todetaan, että maahanmuuttajat voimistavat Suomen innovaatiokykyä ja osaamista tuomalla oman kulttuurinsa vahvuuksia osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Hallitusohjelmassa asetetut tavoitteet edellyttävät sellaista keskustelukulttuuria, joka rakentaa yhteisöllisyyttä ja vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Vain näin päästään yhteistyössä rakentamaan parempaa maata kaikille.

Lindström totesi, että vuoden 2016 ETNO-foorumissa pyritään vaikuttamaan yleiseen yhteiskunnalliseen keskustelukulttuuriin. Oikeusministeriön teettämä selvitys osoitti, että vihapuhe lisää vähemmistöjen

¹ Kaikkien puhujien esityksiä on tiivistetty ja ne eivät perustu sanatarkkaan lainaamiseen.

turvattomuuden tunteita, vaikuttaa psyykkiseen hyvinvointiin ja heikentää luottamusta viranomaisiin. Jopa 61 % vastaajista kertoi vihapuheen ja häirinnän vaikuttaneen yleiseen turvallisuuden tunteeseen. Ongelmista ei tule vaieta, mutta yleissävyltään negatiivinen keskustelukulttuuri vaikeuttaa ratkaisujen löytämistä. Leimaava ja herjaava keskustelutapa aiheuttaa vastakkainasettelua, ristiriitaa ja vihamielisyyttä. Negatiivisen keskustelun tilalle tulee aikaansaada keskustelua, joka motivoi ihmisiä olemaan myönteisessä vuorovaikutuksessa keskenään ja hyväksyy jokaisen osaksi yhteiskuntaa - erilaisuudesta huolimatta.

Vuoden 2015 marraskuussa eduskuntapuolueet uusivat allekirjoituksensa Euroopan puolueiden rasismin vastaiseen peruskirjaan. Peruskirjan allekirjoittamisella puolueet ovat sitoutuneet:

- puolustamaan ihmisoikeuksia ja demokratiaa
- olemaan esittämättä näkemyksiä, jotka lisäävät ennakkoluuloja ja vihamielisyyttä,
- käsittelemään asiallisesti ja reilusti vähemmistöryhmiin liittyviä aiheita,
- pidättäytymään kaikenlaisesta toiminnasta, joka yllyttää vihapuheeseen sekä
- varmistamaan, että kaikki yhteiskunnan ryhmät aidosti osallistetaan puolue toimintaan kaikilla tasoilla.

Puolueet ovat myös uusille suomalaisille tärkeä kanava yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Ministeri uskookin, että seuraavissa kuntavaaleissa on mukana aiempaa enemmän eri vähemmistöihin kuuluvia ehdokkaita.

Kaikkien yhteinen velvollisuus on edistää rakentavan yhteiskunnallisen ilmapiirin muodostumista ja näin vaikuttaa turvallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen. Syrjäytyminen ja syrjintä voivat edesauttaa yhteiskunnasta sivuun jäämistä, ääritapauksissa jopa radikalisoitumista. Ensin on ajatus, sitten sanat ja lopuksi teot. Ihminen ja koko yhteiskunta ilmentävät teoillaan omia arvojaan ja ajatuksiaan. Asenne ratkaisee kaikessa: positiivisella asenteella ollaan jo pitkällä, ministeri muistutti. Ihmisarvoisen keskustelukulttuurin pohja on arvoissa ja toisen kunnioittamisessa. Keskustelukulttuurin muutos tarkoittaa yhteiskunnallisen arvopohjan rakentamista entistä inhimillisempään ja ihmisarvoisempaan suuntaan.

Ministeri totesi Etno Foorumin teeman olevan erityisen ajankohtainen nykytilanteessa, jossa Suomi valmistautuu turvapaikanhakijoiden määrän kasvun myötä tähänastista paljon mittavampaan kotouttamiseen. Kotouttamisen tulisi lähteä siitä, että uudet tulijat pyritään saamaan mahdollisimman nopeasti osallisiksi suomalaiseen yhteiskuntaan. Tämä edellyttää, että tunnustetaan tulijoiden osaamisen ja potentiaali ja ollaan valmiita vuorovaikutukseen. Kotouttamisen tavoitteena on, että laissa säädetyillä toimenpiteillä ja palveluilla edistetään maahanmuuttajien mahdollisuutta saavuttaa muun väestön kanssa tasavertainen asema yhteiskunnassa sekä oikeuksien että velvollisuuksien osalta.

Lopuksi ministeri toivotti kaikille antoisaa foorumipäivää ja esitti toivomuksen, että tilaisuus antaa rohkeutta ja osaamista edistää ihmisarvoista keskustelukulttuuria.

Ihmisarvoinen keskustelukulttuuri ja hyvät etniset suhteet

Seminaarin avauspuheenvuoron käytti oikeusministeriön kansliapäällikkö ja ETNO:n puheenjohtaja Asko Välimaa. Hän aloitti puheenvuoronsa toteamalla, että hyvät etniset suhteet koostuvat neljästä elementistä: 1) asenteisiin vaikuttaminen, 2) turvallisuuden tunteeseen vaikuttaminen, 3) osallistumisen ja vaikuttamisen tukeminen sekä 4) hyvän vuorovaikutuksen ja yhteiskuntaan kuulumisen tukeminen. Näiden asioiden edistäminen muodostaa ETNO:n tehtäväkentän ytimen.

Välimaa esitteli seminaaripäivän teemat ja kommentoi niitä lyhyesti. Ihmisarvoinen keskustelupolitiikka ei ole yhden totuuden julistamista. Ongelmalliset asiat pitää tunnustaa ja niitä saa kritisoida voimakkaastikin. Pitää kuitenkin tuoda esiin asioita ja toimintaa, joita jo tehdään ongelmien ratkaisemiseksi ja parantamiseksi. Juupas-eipäs-keskustelun sijaan tarvitaan ratkaisukeskeisyyttä. Keskustelussa tulisi

keskittyä asioihin, ei ihmisten tai ihmisryhmien (oletettuihin) ominaisuuksiin tai keskustelun osapuolten syyttelyyn tai leimaamiseen. Maahanmuuttokeskustelussa tarvitaan faktoja ja tilastojen tulkintaa.

Ihmisarvoisen keskustelukulttuurin edellytyksinä ovat tunne turvallisuudesta ja keskinäisestä kunnioituksesta. Hyvään keskusteluun kuuluvat kunnioitus ja hyvät käytöstavat. Vihapuhe ja rasismi tulee aina tuomita. Tärkeää on kuitenkin pohtia, mitä eroa on vihaamisella ja pelkäämisellä – vihapuheella ja huolipuheella. Miten vaikutetaan negatiivisiin asenteisiin ja miten lisätään positiivisia asenteita eri taustoista tulevien suomalaisten välillä? Sananvapautta ei saa käyttää oikeutena kaventaa toisten ihmisten perusoikeuksia tai heikentää toisten turvallisuuden tunnetta. Sananvapauden mukana tulee vastuu omista sanoista. Vastuullinen viestijä kunnioittaa totuutta ja ihmisarvoa eikä anna vihapuheen vaikuttaa vaientavasti, Välimaa muistutti.

On tärkeää pohtia myös sitä, miten nykyinen keskusteluilmapiiri on vaikuttanut osallistumiseen: kuka innostuu ja kuka vetäytyy keskustelusta. Välimaa pohdiskeli edelleen, ketkä maahanmuutosta ja monikulttuurisuudesta Suomessa julkisuudessa keskustelevat ja millaisina vihapuheen kohteet itse kokevat vaikutusmahdollisuutensa osallistua julkiseen keskusteluun. Tarvitaan keskustelua, joka motivoi eri taustoista tulevia ihmisiä olemaan vuorovaikutuksessa keskenään eikä jaa suomalaista yhteiskuntaa kahtia.

Lopuksi Välimaa muistutti, että kaikki vuorovaikutus ja yhdessä oleminen ei automaattisesti johda ennakkoluulojen lientymiseen tai kunnioituksen kasvuun. Konfliktit eivät ratkea itsestään. Hyvän vuorovaikutuksen ja dialogin aikaansaamiseksi tai konfliktien ratkaisemiseksi tarvitaan tukea: erilaisia menetelmiä ja välineitä, joilla edistetään ihmisten vuorovaikutustaitoja ja tietämystä erilaisista etnisistä, kulttuurisista ja uskonnollisista kysymyksistä. Tärkeää on muistaa, että vuorovaikutus tapahtuu yksittäisten ihmisten välillä eivätkä ihmiset ole vain ryhmiensä edustajia.

JÄRKI KÄTEEN! FAKTA JA FIKTIO MAAHANMUUTTOKESKUSTELUSSA

Logiikan kymmenen perussääntöä – tasoa maahanmuuttokeskusteluun!

Professori Panu Raatikainen Tampereen yliopistosta käsitteli puheessaan erilaisia argumentaatiovirheitä. Poliitiikan sanotaan olevan yhteisten asioiden hoitamista, vaikka käytännössä politiikka ja yhteiskunnallinen keskustelu ovat erilaisten keskenään ristiriitaisten ja kilpailevien näkökantojen ja tavoitteiden kamppailua ja väittelyä. Kaikki mielipiteet eivät kuitenkaan ole samanarvoisia. On hyvä kunnioittaa mielipiteiden esittäjiä ihmisinä, mutta se ei tarkoita, että kaikki näkemykset olisivat yhtä tosia tai perusteltuja.

Hyvässä ja reilussa vuoropuhelussa keskustelun osapuolet perustelevat näkökantaansa, ottavat selvää tosiasioista eivätkä tietoisesti vääristele niitä, sorru virhepäätelmiin ja argumentaatiovirheisiin. Hyvässä argumentissa oletukset ovat tosia tai ainakin hyvin perusteltuja ja päätelmien pitää olla päteviä. Tällöin johtopäätös on oikeutettu ja hyvin perusteltu. Oletusten totuuden arviointi kuuluu eri tieteenaloille kuten esimerkiksi yhteiskuntatieteille. Antiikin ajoista asti filosofit ja loogikot ovat pyrkineet erottamaan toisistaan pätevät ja epäpätevät päätelmät. Argumentaatiovirheet voivat olla tahallisia, jolloin tarkoitus on johtaa harhaan, tai ne voivat olla tahattomia ja johtua esimerkiksi tietämättömyydestä tai huolimattomuudesta. Jotkut argumentaatiovirheet ovat hyvin yleisiä, psykologisesti houkuttelevia ja kaikki lankeavat niihin joskus.

Raatikainen kävi läpi useita argumentaatiovirheitä, joista seuraavassa on esitelty muutamia.

Olkiukko tarkoittaa sitä, että vastapuolen todellisen näkemyksen sijaan hyökätään itse rakennettua heikkoa vastustajaa vastaan, joka on helppo voittaa. Ensin vastapuolen kanta korvataan yksinkertaistetulla tai vääristetyllä irvikuvalla eli pystytetään olkiukko. Laitetaan niin sanotusti sanoja vastapuolen suuhun. Sen jälkeen teeskennellään, että alkuperäinen ja todellinen kanta olisi tullut kumotuksi. "Suvaitsevaiset

haluavat Suomeen satojatuhansia turvapaikanhakijoita mahdollisimman eksoottisista maista sosiaaliturvalla elämään. Suvaitsevaiset kieltävät jyrkästi, että maahanmuuttoon voisi liittyä mitään ongelmia. Suvaitsevaiset kieltävät jyrkästi, että maahanmuuttajat voisivat syyllistyä rikoksiin". Kukaan järkevä ihminen ei todellisuudessa ajattele näin, Raatikainen totesi.

Väärä dikotomia on keinotekoinen ja virheellinen vastakkainasettelu; rajoitetaan keinotekoisesti tarkastelemaan vain kahta ääriä vaihtoa ja esitetään, että on pakko valita toinen niistä. Todellisuudessa niiden välissä on kuitenkin olemassa muitakin, maltillisempia vaihtoehtoja. Tästä esimerkkinä toimii seuraava vuoropuhelu: A: "Rajat kiinni! Kaikki maahantulot yrittävät pitäisi ampua rajalle!" B: "En nyt voi olla ihan samaa mieltä..." A: "Siis kannatat Sharia-lakia, kuoliaaksi kivittämistä ja naisten ympärileikkauksia!"

Kalteva pinta -ajattelutapaa kuvaa suomalainen sananlasku "jos antaa pirulle pikkusormen, se vie koko käden". Vastustetaan jotain suhteellisen pientä muutosta tai pikkuasiaa, sillä väitetään, että siitä seuraisi välttämättä tai erittäin todennäköisesti tapahtumien ketju, joka päättyisi lopulta hyvin vakavaan ja pahaan tapahtumaan tai asiantilaan. Ensimmäistä askelta ei siksi pitäisi ottaa. "Jos musliminaisten sallitaan nyt käyttää huivia, tämä johtaa siihen, että lopulta meillä vallitsee Sharia-laki ja kaikkia ei-muslimeja vainotaan." Argumentti olisi pätevä vain, jos todella pitäisi paikkansa, että tällainen kumuloitua tapahtumien vyöry välttämättä tai erittäin todennäköisesti lähtisi liikkeelle. Useimmissa tapauksissa tällaiselle oletukselle ei kuitenkaan ole mitään järkeviä perusteita.

Savusilli (harhautus) -virheluokan erikoinen nimi periytyy tarinasta, jonka mukaan vankikarkurit harhauttivat koirien hajuaikeita heittämällä peräänsä savusillejä. Tällä viitataan argumentaatioon siihen, että yritetään siirtää huomio pois todellisesta asiasta kiinnittämällä huomio johonkin merkityksettömään yksityiskohtaan. A: "Rasistinen väkivalta on lisääntynyt Suomessa..." B: "Islamilaisissa maissa vainotaan kristittyjä!" Tässä tapauksessa aletaan puhua ihan muusta asiasta ja viedään huomio pois alkuperäisestä väitöksestä.

Yllä mainitussa argumentaatiovirheluokassa on useita alalajeja, joista yksi on *ad hominem* eli henkilöä vastaan hyökkääminen. Arvostelu perustuu tällöin esimerkiksi henkilön väitettyyn luonteeseen tai ominaisuuksiin - ei tämän esittämään argumenttiin. Henkilö pyritään jo etukäteen mustamaalaamaan, häpäisemään tai tekemään naurunalaiseksi, jotta hänen sanomansa ei olisi uskottavaa. "Ennen kuin kuuntelet Penttiä, sinun on syytä tietää, että poliisi on pidättänyt hänet mielenosoituksessa." Hyökkäyksen kärki voi kohdistua persoonan sijasta asianhaaroihin, kuten X:n edustaman ryhmän ominaisuuksiin. "Miten sinä miehenä voisit ymmärtää, miten paljon pelkoa ja kauhua raiskaavat turvapaikanhakijat kaikissa suomalaisnaisissa aiheuttavat?!"

Ad hominem motivum eli motiivin vetoaminen tarkoittaa sitä, että X:n esittämän argumentin A täytyy olla epätosi, sillä X:llä on oma lehmä ojassa. Vaikka argumenttoija esittäisikin argumentin omien intressiensä vuoksi, se ei silti tee siitä virheellistä. "Totta kai kannatat lisää pakolaisia, koska olet töissä Suomen Punaisella Ristillä ja työpaikkasi on siitä kiinni"

Lopuksi Raatikainen muistutti, että ei pidä antaa epäpätevien argumenttien vakuuttaa ja johtaa harhaan. Oppimalla tunnistamaan virheargumentteja, oppii tunnistamaan niitä myös omassa argumentaatioissaan. Jos halutaan nostaa keskustelun tasoa, pitää myös itse välttää sortumista argumentaatiovirheisiin.

Samaa mieltä Panu Raatikaisen kanssa. Kaikilla oikeus mielipiteeseen, mutta kaikki näkemykset eivät ole yhtä arvokkaita. #etnofoorumi

Globaali Suomi ja arvot – olemmeko vaarassa?

VTT Anneli Portman Helsingin yliopistosta aloitti puheensa analysoimalla vaaran ja uhan käsitettä. Uhatuksi kokemisen ytimessä on se, että uhka pitää havaita ja tulkita. Uhat voivat olla realistisia tai symbolisia tai yhdistelmiä näistä. Realistiset uhat ovat fyysisiä, ne ovat koko olemassaoloon kohdistuvia, kuten sodat, tai resurssien rajallisuudesta johtuvia, kuten työttömyys tai luonnonvarojen loppuminen tai tuhoutuminen. Symboliset uhat liittyvät arvoihin, perinteisiin, elämänmuotoon, uskontoon, moraaliin, uskomuksiin, asenteisiin tai henkilökohtaiseen tai ryhmäidentiteettiin.

Uhat voivat kohdistua joko henkilöön tai ryhmään. Jos ryhmän koko tai asema muuttuu, myös henkilökohtainen kokemus ryhmän jäsenyydestä muuttuu. Jos ryhmän jäsenyys on itselle tärkeää, voi ryhmään kohdistuva symbolinen tai realistinen uhka tuntua henkilökohtaiselta. Kun koemme epävarmuutta, tunnemme olomme helpommin uhatuksi ja elämä tuntuu hallitsemattomammalta. Koitamme palauttaa ennakoitavuutta ja turvallisuuden tunnetta palaamalla vanhaan ja tuttuun tapaan toimia, peräännyttämällä muutoksista, puolustamalla sisäryhmää ja etsimällä "syyllistä" epävarmuuteemme. Epävarmoina aikoina sisäryhmä ja ulkoryhmä halutaan nähdä mahdollisimman erilaisina. Oma sisäryhmä, "me", halutaan nähdä ylempänä ja parempana kuin "he" jollakin mittarilla. Arvot tarjoutuvat helposti tällaiseksi mittariksi. Arvoja, jotka oletamme yhteisesti jaetuiksi, käytetään siis korostamaan yhtenäisyyttä.

Portman teki väitöskirjansa Suomen hallitsijoiden julkisista puheista. Hän huomasi, että realistisen vallan lisäksi johtajilla on paljon symbolista valtaa ja heistä tulee arvojohtajia. He ilmaisevat yhteiseksi oletettuja arvoja, pyrkivät sanoittamaan uhkia ja niiden ratkaisuja. Ennen kaikkea arvojohtajat pyrkivät valamaan luottamusta ja edistämään yhtenäisyyttä, "meisyyttä".

Arvot ovat toivottavia asiantiloja, motivoivia päämääriä, jotka ohjaavat yksilöiden ja ryhmien valintoja ja toimintaa. Arvot ovat melko pysyviä ja ne omaksutaan lapsuudessa. Kulttuurin sisäiset vaihtelut arvojen suhteen ovat kuitenkin suuremmat kuin kulttuurien väliset, muistutti Portman. Kansainvälisten tutkimusten mukaan kaikilla ihmisille tärkeintä on sellaisten ihmisten hyvinvoinnin edistäminen, joiden kanssa ollaan henkilökohtaisessa kontaktissa eli perhe, ystävät ja työkaverit. Suomalaisille on tyypillistä arvostaa tasa-arvoa, rehellisyyttä, työntekoa, luontoa, luottamusta ja auttamista eli yhteisöllisyyttä korostavia arvoja, joita leimaa protestanttinen etiikka.

Lopuksi Portman vielä totesi, että kysymykseen *Mikä meitä uhkaa* ei ole yksiselitteistä vastausta. Se riippuu tulkinnasta, henkilöstä, ryhmästä ja arvoista. Enemmistön arvot eivät ole Suomessa tällä hetkellä uhattuina, sillä arvoja ei voi menettää, ellei niistä itse päästetä irti. Jos päästetään irti tasa-arvosta tai siitä, että autetaan toinen toisiamme, niin voimme itse uhata itseämme. Toivon menettäminen on suurempi uhka kuin materiaaliset menetykset.

Yhteiskunnallinen eheys on paras voimavaramme, päätti Portman puheenvuoronsa presidentti Niinistön Uudenvuoden puhetta siteeraten. Me kuulumme kaikki yhteen ja toisillemme.

@AnneliPortman puhuu uhkien luonteesta, ryhmäjäsenyydestä, arvojohtajien vallasta. Valtavan kiinnostava #etnofoorumi

Tästä meidän pitäisi puhua!

Maahanmuuttajajohtaja Sonja Hämäläinen työ- ja elinkeinoministeriöstä kertoi, että häntä oli pyydetty kommentoimaan kolmea konkreettista kysymystä tai väärinkäsitystä, jotka liittyvät tämänhetkiseen suomalaiseen maahanmuuttokeskusteluun. Hämäläinen nosti esiin seuraavat yksipuoliset väittämät:

1. Maahanmuutto on valtava haaste.
2. Maahanmuuttajat, erityisesti turvapaikanhakijat, ovat kaikki samanlaisia, he tulevat kriisimaista ja tarvitsevat paljon tukea.
3. Kunnat eivät voi selvitä kotouttamisesta.

Suomeen saapui vuoden 2015 aikana 32 000 turvapaikanhakijaa. Tämän voi kokea haasteen sijaan myös voimavaraksi. Hämäläinen toivoi, että Suomessa ymmärrettäisiin maahanmuuton moninaisuus. Suomeen muutetaan eri syistä. Maahanmuuton peruste ei saisi kuitenkaan määrittää henkilöä ja hänen identiteettiään suomalaisessa yhteiskunnassa. Turvapaikanhakijoina tulleilla on takanaan vaikeita kokemuksia, joten he tarvitsevat tukea kotoutumiseen. Tämä ei ole kuitenkaan koko kuva: turvapaikanhakijoilla on paljon koulutusta, osaamista ja yritteliäisyyttä. Työ- ja elinkeinoministeriö on yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa uudella tavalla lähtenyt käymään dialogia kuntien kanssa siitä, miten kunnat voisivat hyötyä maahanmuutosta enemmän. Suomessa on väestötappiokuntia ja monissa kunnissa on kohtaamattomuutta työmarkkinoilla. Useissa kunnissa on lähdetty aivan uusilla ajatuksilla ja toimintatavoilla liikkeelle ja koetaan, että maahanmuutto voi olla voimavara tulevaisuudessa. Turvapaikanhakijoista ja muista maahanmuuttajista voidaan kouluttaa osaajia työvoimaa kaipaaville aloille. Työ- ja elinkeinoministeriöön on tullut yhteydenottoja hoiva-, kiinteistö-, rakennus-, ravintola- ja palvelualoilta. Maahanmuutto pitää nähdä mahdollisuutena myös yritysten kansainvälistymiseen ja vienninedistämiseen.

Lopuksi Hämäläinen pohti vielä sitä, mitä on hyvä kotoutuminen. Se on sitä, että arjessa päästään yhdenvertaisesti osallisiksi suomalaisessa yhteiskunnassa, päästään töihin, lapset ovat koulussa samalla viivalla eikä pudota pois koulutusjärjestelmistä, mitä tällä hetkellä tapahtuu. Mutta se on myös sitä, että aidosti koetaan olevansa osa tätä yhteiskuntaa ja tunnetaan se omaksi kodikseen. Tähän tarvitaan meitä kaikkia.

Pieniä valkoisia valheita maahanmuutosta? Faktabaari tarkistaa väitteet.

Vastaava toimittaja Tuomas Muraja kertoi, että Faktabaari on netissä toimiva kansalaisille tarkoitettu faktantarkistuspalvelu. Aluksi hän tarkensi käsitteitä: tarkastaa = tutkia asianmukaisuuden toteutumisesta tai virheiden löytämiseksi, tarkistaa = korjata havaitut virheet ja puutteet. Muraja huomautti, että on aika hurjaa, että vuonna 2016 pitää puhua journalisteille erikseen siitä, että faktatarkistus on olennainen osa toimittajan työtä. Faktabaarin toiminta alkoi vuonna 2014 eurovaalien aikana ja tällöin tarkistettiin EU:hun liittyviä myyttejä ja väitteitä. Sama toistui eduskuntavaalien 2015 yhteydessä; aiheina olivat sisä- ja ulkopoliittiset väitteet. Keväällä 2016 on toimittajaopiskelijoille pidetty faktantarkistusta koskeva harjoituskurssi, jonka teemana oli maahanmuutto. Aiheesta tuli noin kymmenkunta tarkistuspyyntöä. Yksi esimerkki tarkistettavista faktoista oli maahanmuuton reitit ja niiden muuttuminen. Tämä kysymys tarjosi mahdollisuuden laajentaa näkökulmaa ja kertoa Libyan nykytilanteesta. Faktabaariin on koottu journalistisen työn pohjaksi termipankki, jossa on selitetty maahanmuutto- ja turvapaikanhakijakeskustelussa käytetyt keskeiset käsitteet.

Faktabaari on kansalaispalvelua. Faktabaarin kotisivulla kysyjä kertoo, millaisesta väitteestä on kyse ja kuka sen on esittänyt ja liitteeksi tulee laittaa linkki kyseiselle uutisvivulle ja kuvakaappaus artikkelista. Pyynnön jälkeen otetaan yhteys kahteen toisistaan riippumattomaan asiantuntijaan. Faktabaarilla on käytettävissään

noin 100 eri alojen asiantuntijaa, joita käytetään faktojen tarkistuksen apuna. Kun asiantuntijalta on saatu vastaus, se muokataan journalistiseen muotoon, jonka jälkeen vastaus lähetetään vielä takaisin asiantuntijalle tarkistettavaksi ja tämän jälkeen se julkaistaan.

Väitteen tuomio voi olla kolmenlainen: totta, väärin tai fifty/fifty. Viimeksi mainittu tarkoittaa sitä, että esimerkiksi otsikko voi olla liian yliampuva, mutta itse teksti pitää paikkansa. Tämän tyyppisiä tapauksia esiintyy runsaasti.

Lopuksi Muraja kiteytti, että Faktabaarin perustehtävä on tarkistaa faktoja jälkeinpäin. Tietoisuus siitä, että faktoja tarkistetaan, saattaa kuitenkin toimia positiivisena pelotteena ja estää verkossa leviävää väärää tietoa.

Syksystä lähtien @HAAGAHELIAamk toimittajaopiskelijoille pakollinen faktojentarkistuskurssi. Jes! #sananvastuuvala #etnofoorumi

MIX & MINGLE -HAASTE

Juontaja Michaela Moua kertoi ennen lounastaukoa verkostoitumishaasteesta. Jokaiselle Foorumin osallistujalle oli jaettu ETNO:n käyntikorttipohjat. Osallistujien toivottiin täyttävän yhteystietonsa käyntikortteihin sekä keskustelevan Foorumin taukojen aikana uusien mahdollisten yhteistyökumppaneiden kanssa ja vaihtavan heidän kanssaan käyntikortteja. Käyntikortin saaja voi Foorumin jälkeen tarkistaa, voittiko uusi yhteistyökumppani arvonnassa. Arvonnassa voittajat löytyvät ETNO:n facebook-sivulta osoitteesta www.facebook.com/meistaonmoneksi.

ASEENTEELLISIN MEDIATEKO 2016 -PALKINNON JULKISTAMINEN

ETNO:n pääsihteeri Peter Kariuki kertoi, että Asenteellinen mediateko -palkintoa on jaettu vuodesta 2014 lähtien sellaiselle yhteiskunnan toimijalle, ryhmälle tai verkostolle, joka on viestintätoiminnallaan edistänyt hyviä etnisiä suhteita. Palkinnon myöntää etnisten suhteiden neuvottelukunnan puheenjohtajisto tai työjaosto. Vuonna 2014 palkinnon sai radio-ohjelma *Ali ja Husu* ja vuonna 2015 *Meillä on unelma* -tapahtuman aktivistit.

Vuoden 2016 Asenteellisin mediateko -palkinto on päätetty myöntää Maahanmuuttoviraston viestinnälle. Perusteluna on se, että maahanmuuttoviraston viestintä on esimerkillisellä tavalla jakanut tietoa vastaanottokeskusten tilanteesta, vaikuttanut suomalaisten huolipuheeseen jakamalla faktoja sekä oikonut virheellisiä ja tahallisesti väärin ymmärrettyjä näkemyksiä maahanmuutosta ja etnisistä vähemmistöistä. Sen henkilökunta on osallistunut sosiaalisessa mediassa käytävään keskusteluun omilla henkilökohtaisilla työprofiileilla, mikä on edesauttanut parempien keskusteluyhteyksien syntymistä kansalaisten ja viranomaisten välille. Palkinto myönnetään erityisesti maahanmuuttoviraston viestinnän ja muun henkilökunnan reippaasta osallistumisesta keskusteluun sosiaalisessa mediassa, jossa he ovat korjanneet virheellisiä huoli- ja huhupuheita sekä ottaneet kantaa rasismia vastaan. Maahanmuuttoviraston sosiaalisen median virkamiesaktiivit ovat omalla aktiivisuudellaan ja rohkeudellaan näyttäneet esikuvaa myös muille viranomaisille. Maahanmuuttoviraston viestinnän ammattimaisuus ja päättäväisyys kannustavat myös muita viranomaisia ja julkisia toimijoita ottamaan osaa keskusteluun sosiaalisessa mediassa.

Palkinnon saapuivat vastaanottamaan maahanmuuttoviraston viestinnästä Hanna Kautto ja Kaisa Härkisaari sekä Juha Similä turvapaikkayksiköstä.

Migrin some-arki: Kepeästi keskustellen, mutta asiasta

Maahanmuuttoviraston (Migri) tiedotuspäällikkö Hanna Kautto kiitti palkinnosta sekä maahanmuuttoviraston viestinnän että koko viraston puolesta. Tämän jälkeen hän kertoi virastonsa some-arjesta. Lähtökohtana on edistää viraston mainetta oma-aloitteisesti ennakoivalla viestinnällä ja vahvistamalla sen asiantuntijaroolia. Ennen kaikkea lähtökohtana on palvella mediaa, mutta yllättäen Migristä tuli viime syksystä lähtien kansalaisten kanssa keskustelija. Tavoitteena on välittää faktaa sinne, missä niin sanottu musta tuntuu -tieto tai tahallaan vääristellyt tiedot leviävät, sekä rakentaa kriisiviestinnän valmiuksia. Kautto totesi, että viime syksy osoitti, miten tärkeää oli, että maahanmuuttovirasto oli twitterissä. Maahanmuuttovirasto viestii twitterissä faktojen pohjalta neutraalisti, mutta toisaalta rennolla tyylillä ja nopeasti, pieni huumorinpilke silmäkulmassa itseironiaa unohtamatta, jos se tilanteeseen sopii. Tärkeää on pitää kuitenkin oma strategia mielessä eikä käyttää kaikkea energiaa vain tulipalojen sammuttamiseen.

Viranomaisen voi ottaa kantaa oman roolinsa rajoissa. Yksittäisen asiakkaan asioita ei kuitenkaan voi kommentoida millään tavalla, sillä ne ovat salassa pidettävää tietoa. Myöskään poliittisiin asioihin ei voida ottaa kantaa, Kautto tarkensi. Yksi tapa ottaa kantaa on se, millä tavalla asioista puhutaan. Kielikuvat elävöittävät ja havainnollistavat kieltä, mutta myös vahvistavat stereotyyppioita ja mielikuvia ihmisryhmiin liittyen. Esimerkiksi "virtaako ihmiset", kysyi Kautto. Ihmiset kävelevät, siirtyvät, liikkuvat, he eivät virtaa eivätkä vyöry, totesi Kautto. Medialla on valtaa ja viranomaisten pitää kiinnittää huomiota, jos media käyttää tiettyjä leimaavia ilmauksia.

Viestinnältä kysyttiin, että miten Migri voi ottaa kantaa rasismia vastaan. Lähtökohtana ovat suomalaisten viranomaisten perusarvot, joten on luonnollista, että otetaan kantaa oikeusvaltion puolesta. Migriin tuli viime syksynä kysymys: "Miksi ei oteta käyttöön internointileirejä?" Kautto vastasi: "Siksi, että elämme 2010-luvun Suomessa, emme 1930-luvun natsi-Saksassa." Kymmenessä minuutissa selvisi, että siitä tuli suosituin twiitti kautta aikojen Migrin tilillä. Ensin aktivoituivat maahanmuuttokriitikot ja sen jälkeen tuli kiitoksia rohkeudesta ja siitä, että viranomaisen uskaltaa myös ilmaista kantansa. Viikonlopun aikana Migrin tilille tuli 900 uutta seuraaja ja Helsingin Sanomat valitsi sen viikon twiitiksi. Seuraavalla viikolla avattiin juha.simila- ja hanna.kautto -tilit, koska oli toivottu myös kasvoja twiiteille. Kokemukset ovat olleet odotuksia parempia. Kasvojen näkyminen leikkaa kritiikiltä kärjen ja tietoa arvostetaan enemmän kun sen sanoo henkilö eikä virasto.

Vuosi sitten Migrin twitter-tilillä seuraajia oli tuhat, nyt heitä on 7100. Twiittien näyttökerrat lähes kymmenkertaistuivat viime syksynä: kesä–elokuussa oli noin 200 000 näyttöä, mutta syys–marraskuussa jo noin 1,9 miljoonaa näyttöä. Positiivista palautetta on tullut paljon, mutta myös kanteluita. Syksyn ja talven myllytys "keitti viestintätiimin substanssiosaamisen kovaksi" ja vakaalta tietopohjalta on helpompi viestiä myös kevyesti, Kautto tiivisti heidän kokemuksensa.

DRAAMAA, VIHAPUHE JA TUNTEET

Rasismiin puuttumisen treenikehä on Suomen Punaisen Ristin koordinoiman Ei rasismille! -hankkeen ja hankkeen kumppanijärjestön Suomen Pakolaisavun kehittämä työpajamalli. Forum-teatterimenetelmää hyödyntävässä treenikehässä osallistujat oppivat tunnistamaan rasismia ja saavat tietoa ja kokemuksia siihen puuttumisesta. Painopisteenä ovat arkipäiväiset vuorovaikutustilanteet esimerkiksi julkisilla paikoilla, sosiaalisessa mediassa, netissä ja lähipiirissä.

ETNO-foorumissa nähtiin lyhennetty ja yksinkertaistettu demo-versio treenikehästä, joka sisälsi kolme bussipysäkillä tapahtuvaa kohtausta. Lähtötilanne oli kaikissa sama: bussipysäkillä oli sortaja, sorrettu ja sivustakatsoja. Yleisö ehdotti rooleihin muutoksia ja kohtausten lopputulos vaihteli eri esityskerroilla.

Treenikehä-demon esittivät Ei rasismille! -hankkeen vapaaehtoiset Heli Tikkanen, Annika Ojala ja Onni Sarvela sekä työntekijät Petri Öhman ja Matleena Anttila. Lisätietoja treenikehästä ja hankkeesta: <http://eirasismille.fi/sisalto/tilaa-treenikehä-0>

IHMISARVOINEN KESKUSTELUKULTTUURI

Asiat saavat riidellä, kunnioituksen tulee säilyä

Paneeli: Kunnioitus ja turvallisuus – epäluottamus ja pelko? Tunteet ja kokemukset vihapuheen takana

Paneelin osallistivat hankejohtaja Miriam Attias, erikoissuunnittelija Nexhat Beqiri, päätoimittaja Eilina Gusatinsky sekä koomikko Iikka Kivi ja juontajana toimi Michaela Moua. Paneeliin keskeiset teemat olivat turvallisuuden ja turvattomuuden tunteet sekä niiden vaikutukset henkilön identiteettiin ja mahdollisuuteen olla oma itsensä. Seuraavaksi esitetään poimintoja vilkkaasta keskustelusta.

Suomen hauskeimmaksi mieheksi tituleerattu Iikka Kivi kirjoitti keväällä blogikirjoituksen *Miten minusta tuli suvakkii*. Moua pyysi Kiveä kertomaan, miten hän ajatuksissaan siirtyi ”yhdestä ääripäästä toiseen”. Iikka Kivi kertoi, että nuorena toimittajanalkuna hän törmäsi maahanmuuttokriittisiin teksteihin ja huomasi, että aiheesta ei puhuta ja teemasta voisi saada uutisen, ”scoopin”. Toimittajana hän lähti selvittämään asiaa. Aika nopeasti hänen maahanmuuttokriittisyytensä häveni. Hän huomasi, että maahanmuuttokriittisissä teksteissä oleva tieto ei vastannut todellisuutta. Omien asenteitteni muuttumiseen vaikutti pitkälti se, että sain parempaa tietoa asiasta, Iikka sanoi. Uskon hyvään tietoon, Iikka lisäsi. Evoluutiobiologisessa tarinassa on aika vähän tilaa ennakkoluuloille. En missään vaiheessa päättänyt, että luovun maahanmuuttokriittisyydestä, se oli vain prosessi, joka tapahtui, selvensi Kivi.

Kaikki ovat oikeassa omassa todellisuudessaan; kyse on siitä avartuuko oma todellisuus ja miten sitä avarretaan, Eilina Gusatinsky huomautti. Todellinen vaara toimittajan työssä on se, että juttuja tehdään sen mukaan, mihin uskotaan, eikä sen mukaan, mitä pitäisi tehdä, hän jatkoi. Kaikki ihmiset riippumatta taustasta ottavat vastaan parhaiten sen tiedon, joka jo sopii olemassa olevaan maailmankuvaan, ja se, mikä haastaa sen sivuutetaan, Kivi lisäsi.

Nexhat Beqiri kertoi oikeusministeriön teettämästä vihapuhetta ja häirintää koskevasta tutkimuksesta. Valtakunnalliseen kyselyyn vastasi yli 1400 ihmistä. Suurin osa heistä oli seksuaalivähemmistöihin kuuluvia, mutta joukossa oli mukana yli 300 maahanmuuttajataustaista ja noin 200 uskonnollisiin vähemmistöihin kuuluvaa vastaajaa. Tulosten mukaan vihapuhetta ja häirintää koetaan julkisissa tiloissa, kaduilla, puistoissa, parkkipaikoilla ja julkisissa kulkuneuvoissa. Vihapuheeseen ja häirintään syyllistyvät tekijät ovat yleisemmin tuntemattomia ihmisiä, jotka ovat huutaneet, nimitelleet tai kommentoineet ihonväriä. Kuitenkin myös viranomaisten ja poliitikkojen koettiin syyllistyneen vihapuheeseen. Uskonnolliset vähemmistöt kokevat häirintää ja vihapuhetta keskustelupalstoilla ja Facebookissa.

Gusatinsky kommentoi venäjänkielisen vähemmistön tilannetta. Aika usein sanotaan, että venäjä on poliittinen kieli. Gusatinsky siteerasi Inga Jasinskaja-Lahden tekemää venäjänkielisen nuorison identiteettiä käsittelevää tutkimusta. Silloin kun Suomen ja Venäjän välisissä suhteissa on hyvä kausi, turismi kasvaa ja on kanssakäymistä, venäjänkielinen nuoriso tuntee itsensä suomalaisiksi. Mutta sitten kun maiden välisissä suhteissa on vaikeaa, kuten viimeisen kahden vuoden aikana pakotteiden ja vastapakotteiden myötä on tapahtunut, niin helposti venäjänkielinen nuoriso rupeaa tuntemaan enemmän yhteenkuuluvuutta

Venäjään. Tämä ei johdu siitä, että Venäjä tekisi jotain, vaan siitä, että suomalainen yhteiskunta ei niin helposti ota heitä mukaan.

Miriam Attias sovittelee monikulttuurisiksi koettuja konflikteja. Moua kysyi häneltä, milloin on kyse kulttuurien välisistä eroista ja milloin on kyse ihmisten välisistä väärinymmärryksistä. Attias vastasi, että se riippuu tilanteesta, päivästä ja kontekstista. Identiteettiä puolustetaan kun se on uhattuna. Attias ei ole nähnyt sellaista konfliktia, joka olisi vain kulttuurien yhteentörmäys. On pikemminkin kyse siitä, että konflikti kulttuuristetaan ja etnistetään. Ryhmien eriytyminen kärjistää yhteiskunnallisia konflikteja. Keskeistä on se, miten virallinen Suomi viestii ja kenen huolia ja pelkoja otetaan vakavasti. Yhteiskunta voi mahdollistaa keskustelua, jossa kuunnellaan toista osapuolta ja asiaa viedään eteenpäin.

Kivi sanoi, että yleisesti ottaen häntä vähän häiritsee nykykeskustelussa se, että rasismi aina yhdistetään vihaan, mikä on aika yksinkertaistavaa. Taustalla voi olla huolta ja hämmennystä. Vaikka tunteilla ei ole järkiperusteita, jos sanotaan ihmiselle, että et saa tuntea noin, ollaan umpikujassa. Ihminen ei voi mitään sille, mitä hän tuntee, mutta hän voi oppia tiedostamaan omat tunteensa ja ymmärtää, että tunteet eivät perustu tosiasioihin. Silloin voidaan päästä eteenpäin.

Paneelin loppupuheenvuoroissa nousi esiin seuraavia ratkaisukeskeisiä ajatuksia:

- Suhteellisuudentajua turvapaikkakeskusteluun tuo tieto siitä, että kaikki Suomeen viime vuonna tulleet turvapaikanhakijat mahtuisivat Hartwall-areenalle.
- Kun puhutaan ihmisistä, joita pelätään, niin he ovat kuitenkin samanlaisia ihmisiä kuin me. Esimerkiksi jos ihmisistä puhutaan "vyöryinä", mieti puhuisitko vaikkapa sukulaisistasi samalla tavalla.
- Aina dialogi ei auta, jos vihanlietsonnan taustalla on ideologia.
- Pysyvä muutos voidaan saada aikaan, jos ihminen oppii henkilökohtaisella tasolla ymmärtämään, että jokin ajatus ei välttämättä ole totta, oppii erottamaan, mikä on totta ja mikä ei, ja pääsee irti vääristä käsityksistä.
- Vihaan voi jäädä koukkuun, koska siitä voi saada voimaa. Jos kuitenkin malttaa kuunnella vihaista ihmistä hänen "raivonsa läpi", sieltä voi tulla ehdotuskin. Konflikti sisältää energiaa.

Kysyttäessä miten sinusta tuli #suvakki: @KoomikkoKivi: menin töihin, ei ollut aikaa pelätä olematonta uhkaa #etnofoorumi

Mitä suomalaiset ajattelevat nykyisestä keskusteluilmapiiiristä?

Provokaatioita ja vastakkainasetteluja – kuka innostuu, kuka vetäytyy?

Kenen maahanmuutosta ja monikulttuurisuudesta pitäisi keskustella?

Juontaja Moua pyysi lavalle tutkija Jussi Westisen Ajatuspaja e2:sta ja tutkivan toimittajan Airin Bahmanin. Jussi Westinen kertoi Ajatuspajassa toteutetusta tutkimuksesta, jonka mukaan yli 90 prosenttia kokee tahallisen provosoinnin lisääntyneen yhteiskunnallisessa keskustelussa. Vahvimmin tätä mieltä olivat erittäin arvoliberaalit tai vasemmistolaiset vastaajat. Samoin yli 90 prosenttia oli sitä mieltä, että henkilökohtaisuuksiin meneminen sosiaalisessa mediassa on aina väärin. Moni harkitseekin jättäytymistä yhteiskunnallisen keskustelun ulkopuolelle voimakkaan vastakkainasettelun ja siihen liittyvän hämmennyksen ja kyllästymisen vuoksi.

Airin Bahmanilta Moua kysyi maahanmuuttajataustaisten henkilöiden roolista monikulttuurisuudesta käytävässä keskustelussa. Bahmani huomautti, että nyt puhutaan paljon siitä, miten suomalaiset kokevat keskustelun, ei puhuta siitä, miten keskustelu vaikuttaa maahanmuuttajataustaisiin henkilöihin ja heidän

kotoutumiseensa ja elämäänsä. 70-luvulla tehtiin Britanniassa klassikkotutkimus etnisiä ryhmiä koskevasta uutisoinnista. Olennaista tutkimustuloksessa oli se, että näissä uutisissa oli kolme teemaa: maahanmuutto, ongelmat ja rikokset. Jos kantaväestön jäsenenä ei ole omakohtaista kokemusta kohtaamisista ja hän on vain mediatietojen varassa, niin ei ole ihme, että stereotyyppioita ja ennakkoluuloja syntyy. Siksi on suuri merkitys sillä, millaisia tarinoita ja kuvastoa tuotetaan.

Lopuksi todettiin, että osallistamiseen kannustamiseksi tarvitaan rakenteellisia muutoksia ja ne tulevat ainoastaan tietoisten päätösten kautta.

@J_Westinen ja @AirinBahmani #etnofoorumi'ssa keskustelukulttuurista: Ovatko maahanmuuttajat kentällä, katsomossa vai ulkona ottelusta?

IHMISARVOINEN KESKUSTELUKULTTUURI

tukee yhteiskunnan yhteenkuuluvuutta, vihapuhe murentaa sen

Jokainen meistä haluaa kuulua johonkin.

Miksi vihapuheeseen puuttuminen ja yhteenkuuluvuuden tunteen tukeminen on Suomessa välttämätöntä.

Sisäministeriön kansliapäällikkö, Etnon varapuheenjohtaja Päivi Nerg aloitti puheenvuoronsa painottamalla sitä, miten oleellista on keskustella yhteenkuuluvuuden käsitteestä. Viimesyksyisen turvapaikanhakijatilanteen myötä suomalaisessa keskustelussa nousi esiin syvällä olevaa pelkoa ja epävarmuutta siitä, että tähän yhteiskuntaan tulee sellaisia toimijoita, jotka eivät kuulu tänne, jotka sekoittavat meidän yhteenkuuluvuuttamme ja horjuttavat perinteisiä toimintatapojamme. Jos yhteenkuuluvuus alkaa murtua, johtaako se segregaatioon ja myös turvattomuuden kasvuun? Turvallisuusviranomaisina meidän on vietävä eteenpäin sitä, että meillä on yhteiskunta, jossa rakennetaan yhteenkuuluvuutta ja johon erilaisten ihmisten on hyvä tulla, Nerg muistutti.

Tässä tilanteessa tarvitsemme keskustelukulttuuria, joka ei jaa meitä kahtia. Nerg kertoi, että hän itse haluaa aina, kun päättäjiä on koolla, nostaa esiin, että ihmisarvoisen keskustelukulttuurin luomisessa esimerkin voima on merkittävä, Nerg sanoi. Sama pätee myös yksittäisten kansalaisten kohdalla. Fakta- ja tietopohjaisuus on myös tärkeää; puhutaan asioista niiden oikeilla nimillä. Tässä yhteiskunnassa on rikollisuutta, sitä on ollut, sitä on ja sitä on tullut myös turvapaikanhakijoiden mukana pienessä määrin. Kun rakennamme yhteiskuntaa, missä jokaisella on paikkansa, niin meidän pitää tunnistaa myös ikävät lieveilmiöt, joita tässä on mukana.

Seminaarin ilmoittautumisen yhteydessä osallistujien oli mahdollisuus vastata keskusteluilmapiiriä koskevaan kyselyyn. 60 prosenttia vastaajista koki, että nykyinen keskusteluilmapiiri on vähentänyt luottamusta demokratiaan ja yhteiskunnan rakenteisiin. Tämä on hyvin huolestuttavaa. Toisaalta 30 prosenttia oli sitä mieltä, että keskustelu on lisännyt yhteenkuuluvuutta. Mielenkiintoinen ilmiö on ollut vastaanottokeskusten ympärille rakentunut vapaaehtoistoiminta, joten yhteiskunnassamme tapahtuu myös positiivisia asioita. Näitä tulisikin nostaa esiin, sillä ne helposti jäävät huomioimatta.

Hallitusohjelmaan on kirjattu tavoite, että Suomi on maailman turvallisin maa. Tähän tarvitaan tekoja, ei vain sanoja. Yhteenkuuluvuuden tunne ja hyvä dialogi on merkittävää turvallisuusongelmien ennaltaehkäisyä. Jokaisella ihmisellä taustasta riippumatta on ihmisarvo ja oikeus paikkaansa tässä yhteiskunnassa, päätti Nerg puheenvuoronsa.

Projektkoordinaattori Oussama Yousfi Radinet-hankeesta jatkoi keskustelua yhteenkuuluvuudesta. Radinet on Vuolle Settlementin valtakunnallinen järjestövetoinen hanke niille henkilöille, jotka haluavat irrottautua ääriajattelusta. Hanke on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton. Toiminta on luottamuksellista ja asiakaslähtöistä: ihmiset itse ottavat yhteyttä ja yhdessä pohditaan asiakkaiden tarpeiden pohjalta, millaista tukea asiakas tarvitsee. Tuki voi olla ajatusten peilaamista tai käytännön apua arkeen palaamisesta niille, jotka haluavat irrottautua ääriliikkeistä. Kyseessä on kolmen vuoden valtakunnallinen hanke, jonka tavoitteena on rakentaa pysyvä exit-malli.

Hankkeen kohderyhmän kokoa on vaikea arvioida, mutta tutkimusten mukaan eriarvoistuminen, heikko-osaisuus ja syrjintä lisäävät riskiä radikalisoitua ja liittyä ääriliikkeisiin. Vihapuheeseen puuttuminen on tärkeä asia, sillä rasistiset kokemukset helpottavat ääriliikkeiden rekrytointia ja niiden toiminnan perustelemista. Yousfi painotti myös sitä, että pitäisi edistää osallisuutta yhteiskunnassa. Suomessa maahanmuuttajien järjestöt ja yhteisöt ovat perustaneet yhdistyksiä ja projekteja osallistuakseen yhteiskunnalliseen toimintaan, mutta tarjotaanko niille riittävästi edellytyksiä osallistua, tulla kuulluksi ja vaikuttaa. Vähemmistö- ja kulttuuriryhmille kohdistetaan paljon toimintaa, mutta niille jää usein vain toiminnan kohteen rooli. Vähemmistöryhmien jäsenien tulisi olla mukana alusta asti toiminnan ideoinnissa, toteutuksessa ja arvioinnissa, Yousfi muistutti.

IHMISARVOINEN KESKUSTELUKULTTUURI

Dialogia ja vuorovaikutusta voi tukea

Keskustelevatko ihmiset vai kulttuurien ja uskontojen edustajat? Dialogimenetelmiä vai akuutin konfliktin ratkaisuja?

Asiantuntija Hussein al-Tae Crisis Management Initiative (CMI) -järjestöstä johtaa CMI:n Irak-ohjelmaa, jossa he ovat kohta kaksi vuotta yrittäneet saada kaksi toisilleen vihamielistä osapuolta tunnustamaan toistensa olemassaolo ja istumaan saman pöydän ääreen. Tähän asti siinä ei ole vielä onnistuttu. Kumpikin osapuoli on sitä mieltä, että toinen ei ole legitimi eikä ansaitse olla olemassa. Tällainen tilanne asettaa dialogin uuteen arvoon. Mitkä olisivat ne työkalut, järjestelmät ja arvovalinnat, joiden avulla saataisiin toisiaan vihaavat osapuolet neuvottelupöytään.

CMI työskentelee hyvin vaikeissa oloissa, kuten Libyassa, Jemenissä ja Irakissa. Al-Tae pohti, mikä Suomen historiassa ja neutraalissa asemassa on niin erityistä, että CMI:n kaltainen järjestö on otettu hyvin vastaan kaikissa niissä 20 valtioissa, joissa he työskentelevät. Hän esitti analogian Suomen sisällissodan aikaisen tilanteen ja Irakin nykytilanteen välillä. Suomen sisällissota oli ehkä sen ajan Euroopan verisin sota. Sisällissodan jälkeiset tapahtumat määrittivät suomalaista yhteiskuntaa ja sitä, millainen se on nyt sadan vuoden päästä. Al-Tae painotti, miten erinomaista oli, että tuolloin Suomessa oli jo instituutioita, kuten kansanedustuslaitos ja naisten äänioikeus. Kun verrataan tätä esimerkkiä Irakin kontekstiin, huomataan, että Irakissa ei ollut vuonna 2003 yhtään sellaista instituutiota, joka olisi niin ehyt, että siihen voisi luottaa.

Vuonna 2003 irakilaiset, länsivallat ja naapurimaat intresseihinsä perustuen lähtivät kaatamaan vanhoja instituutioita ja rakentamaan uusia tilalle. Näiden instituutioiden rakentamiseen ja niiden johtoon valittiin ihmisiä, jotka eivät sitä työtä osanneet tehdä tai sabotoivat sitä. Se, miltä Irak tänä päivänä näyttää, johtuu osin tästä kriittisestä hetkestä vuonna 2003, jolloin ei ollut instituutioita eikä niitä osattu rakentaa oikealla tavalla. Tämä johti siihen, että Irakin kaltainen järjestö on olemassa. Suomessa on osattu pitää yhteiskunta eheänä. Se johtuu siitä, että suomalaiset ovat aina Suomen rajojen sisällä pystyneet johtamaan omaa elämäänsä, he ovat pystyneet säilyttämään oman kulttuurinsa eikä Suomea ole ollut mahdollista johtaa maan ulkopuolelta. Vuodesta 2003 Irakia on johdettu tavalla tai toisella maan ulkopuolelta. Irakia johtavien

intresseissä ei ollut vakauttaa maata, vaan pitkälti yrittää ryöstää sitä. Tämä sama ilmiö on ollut näkyvässä muuallakin Lähi-Idässä, al-Taeen jatko.

Pidentyneissä konflikteissa vuoropuhelua on vaikea aloittaa; ensin pitää eheyttää tilanne edes jossakin pienessä "taskussa" ja sitten vähitellen käynnistää ja laajentaa dialogia. Suomessa oli sisällissodan jälkeen hyvin pian arvojohtajuutta. Tannerin hallitus aikoinaan ja muut hallitukset sen jälkeen pystyivät tekemään vaikeita päätöksiä ja ne eheyttivät yhteiskunnan niin nopeasti kuin mahdollista. Samanlaista arvojohtajuutta Irakissa ei valitettavasti ole näkynyt. Vaikka CMI:n kaltaisilla järjestöillä on vaikea toimia Irakin kontekstissa, niin toisaalta Suomesta tulleen CMI:llä on työkaluja, joilla päästään pisteestä a pisteeseen b. Länsimaiden sotakampanjan jälkeen maahan tuotu demokratian malli on epäonnistunut täysin Irakissa niin kuin muuallakin Lähi-idässä. Jos ei tahto synny sisältä, mikään valmis malli ei tule olemaan kestävä. Kestävien ratkaisujen aikaansaaminen vaatii paikallisten ihmisten osallistamista; heillä pitää olla tunne, että pääsevät sanomaan, millainen maa heillä on tulevaisuudessa. Tämä toimii, mutta todella hitaasti. Jos yhden viestin voisi lopussa välittää, niin että ei pidä vähätellä dialogin merkitystä, al-Tae sanoi. Se on lähestulkoon ainoa työkalu, jolla pystytään samaan kestävää vakautta aikaiseksi. Jotta dialogi saataisiin aikaiseksi, niin sen ympärille tulee rakentaa erilaisia instituutioita, jotka eivät ole korruptoituneita sisältäpäin, joita paikalliset ihmiset rakentavat itse.

Yleisökommentissa kiitettiin puhujaa siitä, että hän mainitsi sanan "nainen" ensimmäistä kertaa koko iltapäivänä. Al-Tae kommentoi tätä kertomalla, että CMI:n strategisena tavoitteena on aina osallistaa naisia. Hän korosti sitä, että nainen ei ole asiantuntija vain naiseuteen, perheeseen tai lapsiin liittyvissä asioissa, vaan kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla.

Suomen historian kokemukset: sisällissota, varhainen äänioikeus, itsepäiset ja itsenäiset suomalaiset. Väinö Linna ja Pentinkulman kohtalot. Arvojohtaminen on tärkeää, sanoo Hussein al-Tae (CMI). Ihmiset itse vaikuttamaan.

IHMISARVOINEN KESKUSTELUKULTTUURI

Ilman empatiaa ei ole keskustelua vaan monologeja

Kollektiivinen älykkyys, empatia ja paremman vuorovaikutuksen Internet

Tutkija Katri Saarikivi käytti seminaarin päätöspuheenvuoron. Hän työskentelee Natural Emotionality in Digital Interaction (NENO) -tutkimusprojektista, jonka kotipaikka on Helsingin yliopiston kognitiivisen aivotutkimuksen yksikkö.

Neurotieteessä empatia jaetaan kolmeen osittain erilliseen, osittain päällekkäiseen osa-alueeseen. Ensimmäinen näistä on empatia ajatusten tasolla: ymmärretään toisten mielenliikkeitä ja ajatuksia. Tätä tapahtuu, koska meillä on rakenne, joka auttaa meitä ymmärtämään toisten ihmisten mielen sisältöä ja miettimään myös omia mielen sisältöjämme. Empatia tunteiden tasolla tarkoittaa, että ymmärretään, mitä toiset tuntevat, ja tunnetaan toisten tunteita itsessämme. Meillä on aivomekanismi, joka tekee tunteista todella tarttuvia, ja tämä on hyvin automaattinen prosessi. Kolmas osa-alue on empatia tekojen tasolla. Toisten ihmisten auttaminen aiheuttaa meille automaattisesti mielihyvää. Ihmisillä on siis hyvin paljon mekanismeja aivoissa, jotka johtavat siihen, että automaattisesti ymmärretään ja halutaan auttaa toisia ihmisiä.

Miksi näin paljon resursseja on varattu aivoihimme toisen ihmisen ymmärtämiseen, auttamisen haluun ja yhteistyön mahdollistamiseen? Miksi evoluutio on suosinut näiden mekanismien syntymistä aivoissamme? Empatia on ollut aina tärkeä ihmislaajille. Se on meidän paras kognitiivinen taitomme: empatia ja sen mahdollistama yhteistyö on ollut selviytymistaito. Ihmiset, jotka ovat kyenneet yhteistyöhön, ovat todennäköisemmin selvinneet kuin ne, jotka eivät ole siihen kyenneet. Yhteistyön avulla syntyvät kaikkein huikeimmat ratkaisut. Tulevaisuudessa empatia on yhä tärkeämpää. Tulevaisuuden työ vaatii ihmiseltä niitä taitoja, joita roboteilla ei ole. Ihmiset keskittyvät siihen, missä juuri ihminen on hyvä. Kollektiivinen älykkyys on meidän paras ongelmanratkaisumenetelmämme ja se edellyttää empatiaa tullakseen esiin vuorovaikutuksessa.

Mistä syntyy kollektiivista älykkyyttä ja miten se saadaan esiin ihmisryhmissä? Ratkaisevaa on vuorovaikutuksen laatu ryhmän jäsenten välillä. Hyvän vuorovaikutuksen ainekset ovat yksinkertaisia: ei monologeja, vaan responsiivisuutta ja jokaisen tulisi saada äänensä kuuluviin. *Olkaa kivoja toisillenne* on paras neuvo onnistuneelle tiimityölle.

Pelko ja kilpailu vähentävät empatiaa. Jos pelätään jotakuta, sitä dehumanisoidaan, jolloin tästä ihmisestä saatava tieto ei pysty enää koskettamaan. Tutkimuksissa on havaittu, että aivot synkronisoituvat yhteistyötä tehdessä, mutta jos ihmiset kilpailevat keskenään, näin ei tapahdu. Kilpailu sammuttaa yhden empatiaan liittyvän mekanismin; aivot eivät pääse samalla taajuudelle eikä pystytä ymmärtämään toisten tunteita. Empatia myös himmenee, kun ollaan vuorovaikutuksessa netin kautta. Tämä saattaa johtua siitä, että digitaalisia järjestelmiä ei rakenneta ottamaan huomioon ihmisten tunteita. Asiasällöt löytyvät, mutta tunne ei niinkään. Työkalut tunnetiedon välittämiseen ovat todella köyhiä ja huonolaatuisia. Jos kommunikoidaan emojiä varassa, niin yksi kolmasosa empatiakyvystä jää huomioimatta. Kun tunnetieto ei välity, niin se ei kosketa, mikä voi johtaa hyvin ikävään käytökseen. NENO-hanke pyrkiikin löytämään parempia tunnetiedon välittämisen työkaluja nettiin. Lopuksi Saarikivi luetteli empatiaa lisääviä tekijöitä, joita ovat muun muassa kaunokirjallisuuden lukeminen, yleensäkin erilainen yhdessä tekeminen ja rohkeus. Rohkeus on ehkä kaikkien tärkein; rohkeus uskaltaa avata itsensä toisen tunteille ja antaa niiden koskettaa itseään sekä uskallus heittäytyä toisen ajatusmaailmaan, vaikka se heijastaisikin aivan eri arvoja. Tämä vaatii paljon rohkeutta, mutta sitä kautta oma kokemusmaailma rikastuu, päätti Saarikivi puheenvuoronsa.

*@katrisaarikivi puhumassa empatian merkityksestä ja kollektiivisesta älykkyudesta.
Tutkimusviestintää parhaimmillaan #etnofoorumi*